

Perjantai 11.10.2002 kello 09.00

1. *Nimenhuuto*
2. *Päätösvaltaisuus*
3. **HE 96/2002 vp** verkkotunnuslaiksi ja viestintähallinnasta annetun lain 2 §:n muuttamisesta
Jatkettu I käsittely
Kuultavana:
— professori *Tuomas Ojanen*
Päätetään asiantuntijoiden kuulemisen lopettamisesta / jatkamisesta.
4. **HE 100/2002 vp** vapaarahoitteiseksi asumisoikeusjärjestelmäksi ja asumisoikeusjärjestelmän muuksi kehittämiseksi
Jatkettu I käsittely
Päätetään asiantuntijoiden kuulemisen lopettamisesta / jatkamisesta.
5. **HE 122/2002 vp** laeiksi tuloverolain muuttamisesta sekä tuloverolain 77 §:n muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta
Jatkettu I käsittely
Merkitään saapuneeksi professori Kaarlo Tuorin kirjallinen lausunto.

Seuraava kuuleminen on 17.10.2002.

klo 9.30

6. **HE 76/2002 vp** laeiksi sukusolujen ja alkioiden käytöstä hedelmöityshoidossa ja isyyslain muuttamisesta
Jatkettu I käsittely
Kuultavina:
— oikeusasiamies *Riitta-Leena Paunio*, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
— oikeustieteen tohtori, akatemiatutkija *Liisa Nieminen*
— professori *Eva Gottberg*
— professori *Ilkka Saraviita*

ESITYSLISTA 84/2002 vp

- professori *Mikael Hiden*
 - lainsäädäntöjohtaja *Tiina Astola*, oikeusministeriö
- Seuraava kuuleminen on 25.10.2002.

7. *Muut asiat*

8. *Seuraava kokous*

Seuraava kokous on tiistaina 15.10.2002 klo 10.00.

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

HE 96/2002vp verkkotunnuslaiksi ja viestintähallinnosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Sääntelyn luonne sananvapaussäännöksen kannalta

Ehdotettua lupasääntelyä on arvioitava perustuslain 12 §:ssä turvatun sananvapauden kannalta.

Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Näin ollen perustuslain 12 §:n 1 momentissa kielletään sekä perinteinen viestien ennakkotarkastus että muut ennakkollista estettä merkitsevät puuttumiset sananvapauteen. Perustuslain 12 §:n 1 momentin toisessa virkkeessä on kuitenkin myös määrätty, että "tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla." Lisäksi säännöksen kolmanteen virkkeeseen sisältyy nimenomainen valtuus säätää lailla lasten suojelemiseksi välttämättömistä kuvaohjelmia koskevista rajoituksista.

Yleisesti ottaen nyt käsillä olevaa ehdotusta voidaan valtiosääntöoikeudellisesti arvioitaessa ensisijaisesti luonnehtia sellaiseksi perustuslain 12 §:n 1 momentin toisessa virkkeessä tarkoitetuksi laiksi, jolla annetaan "tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä."

Lakiehdotus on kuitenkin lähtökohtaisesti jonkin verran ongelmallinen sananvapaussäännöksen sisältämän ennakoesteiden kiellon kannalta siinä mielessä, että sananvapauden käyttäminen tietoverkossa Suomen maatumukseen päättyvän verkkotunnuksen pohjalta riippuisi yhtäältä tiettyjen lakiehdotuksen 4 §:ssä verkkotunnuksille asetettujen muoto- ja sisältövaatimusten täyttymisestä verkkotunnuksilta ja toisaalta verkkotunnuksen hakemisesta viestintävirastolta ja sen myöntämisestä 5 ja 7 §:n mukaisesti. Lakiehdotuksen verkkotunnuksen muotoa ja sisältöä sekä verkkotunnuksen hakemista ja myöntämisestä koskevista säännöksistä syntyy näin ollen kokonaisuus, joka olennaisesti rinnastuu luvanvaraisuuden kaltaiseen ennakkollisen esteen muotoon.

Silti hallituksen esitys on kuitenkin yleisesti arvioiden sovitettavissa yhteen sananvapaussäännöksen kanssa. Nähdäkseni tämän kaltainen sääntely on välttämätöntä Suomen maatumuksiin päättyviin verkkotunnuksiin perustuvan tietoverkkoviestinnän käytön sääntelemiseksi. En myöskään näe kunnan mahdollisuuksia ottaa käyttöön nyt kaavailtua järjestelmää "kevyempiä" verkkotunnusten käytön järjestämisen sääntelytapoja, jotka eivät yhtäältä merkitsi minkäänlaista ennakkollista estettä sananvapaudelle ja jotka toisaalta kuitenkin kykenisivät varmistamaan suomalaisten verkkotunnusten saatavuuden sekä ehkäisemään oikeudenloukkaukset, väärinkäytökset, yms.

Lakiehdotuksessa on myös sananvapauden näkökulmasta myönteistä aikaisempaan oikeustilanteeseen verrattuna, että painopiste siirtyisi ennakkovalvonnasta jälkikäteisen valvonnan puolelle. Haettavia verkkotunnuksia ei enää pääsäännön mukaan tutkittaisi mahdollisten nimi- ja tavaramerkkioikeuteen liittyvien oikeudenloukkausten varalta ennakolta. Sen sijaan viestintävirastolla olisi tiettyjen edellytysten (esimerkiksi juuri nimi- tai tavaramerkin oikeudenloukkausten tilanteissa) täytyessä loukatun pyynnöstä oikeus sulkea tai peruuttaa verkkotunnus.

Verkkotunnuksen myöntäminen (7 §)

Verkkotunnuksen myöntämisestä säädettäisiin lakiehdotuksen 7 §:ssä. Lakiehdotuksessa ei kuitenkaan missään nimenomaisesti säädettäisi niistä edellytyksistä, joiden käsillä ollessa viestintävirasto myöntäisi verkkotunnuksen. Sen sijaan nämä edellytykset tulevat "epäsuorasti" ilmi lakiehdotuksen niistä kohdista, jotka koskevat yhtäältä verkkotunnuksen muotoa ja sisältöä (4 §) ja toisaalta verkkotunnuksen hakemista (5 §).

Nähdäkseni olisi syytä harkita, pitäisikö verkkotunnuksen myöntämistä koskevan päätöksenteon kytkentä verkkotunnuksen muoto- ja sisältövaatimuksiin ja verkkotunnuksen hakemista koskeviin vaatimuksiin tulla selvemmin esiin verkkotunnuksen myöntämistä koskevasta säännöksestä.

Lisäksi 7 §:n 2 momentti on ongelmallinen täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden kannalta siltä osin kuin hakemus raukeaisi, "jos ... Viestintävirasto havaitsee muun esteen hyväksymiselle". Epäselväksi kuitenkin jää, mitä nämä muut esteet voisivat olla.

Verkkotunnuksen sulkeminen (11 §)

Verkkotunnuksen sulkemista koskevasta 11 §:stä ei ole sen täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden kannalta juurikaan huomautettavaa. Viestintäviraston toimivalta on yleisesti ottaen asianmukaisesti sidottu verkkotunnuksen myöntämisen jälkeen sattuneisiin olosuhteiden olennaisiin muutoksiin ja niistä johtuviin erityisiin syihin tms.

Jonkin verran ongelmallisena voidaan kuitenkin pitää sulkemisedellytysten kohtaa 1, jonka mukaan verkkotunnus voidaan sulkea enintään yhden vuoden määräajaksi, jos "poliisi- tai syyttäväviranomaisen on pyytänyt tunnuksen sulkemista". Sulkeminen voi olla sinänsä perustelua tällaisesta pyynnöstä, jos se tapahtuu esimerkiksi rikoksen selvittämiseksi tms. Laissa pitäisi kuitenkin tarkemmin säätää, missä tarkoituksessa poliisi- ja syyttäväviranomaiset voivat tunnuksen sulkemista pyytää. Luettelon 2 kohdassa taas sana "tai" pitäisi korvata sanalla "ja" lopputuloksella, että asianomainen säännöksen kohta kuuluisi: "jos .. .muut verkkotekniset määrittelyt ovat jatkuvasti ja olennaisesti ..."

Verkkotunnuksen peruuttaminen (12 §)

Myös verkkotunnuksen peruuttamista koskeva 12 § täyttää pitkälti perusoikeuden käyttöä koskevalle lainsäädännölle asettavat vaatimukset. Verkkotunnuksen peruuttaminen on yleisesti ottaen asianmukaisesti sidottu verkkotunnuksen myöntämisen jälkeen sattuneisiin olosuhteiden olennaisiin muutoksiin ja niistä johtuviin erityisiin syihin tms.

Lähinnä ongelmallisena voidaan pitää 12 §:n luettelon kohtaa 8, jonka nojalla viestintävirasto voi peruuttaa verkkotunnuksen, jos "myöntämisen jälkeen ilmenee, että tunnus on hyvän tavan tai yleisen järjestyksen vastainen..." Ongelmien perusteena on ilmaisujen "hyvä tapa" ja "yleisen järjestyksen vastaisuus" tulkinnanvaraisuus. Nähdäkseni olisi syytä harkita säännöksen kirjoittamista vielä tältä osin yksityiskohtaisempaan ja täsmällisempään muotoon.

Verkkotunnuspalvelun tarjoaja (14 §)

Lakiehdotuksen 14 §:n säännöksiä on arvioita sananvapaussäännöksen sijasta elinkeinovapautta koskevan perustuslain 18 § :n kannalta.¹

¹ Tosin verkkotunnus voi olla tärkeässä asemassa ammatin ja elinkeinonharjoittamisessa, mistä syystä verkkotunnuksen hakemiseen, myöntämiseen, peruuttamiseen ja sulkemiseen liittyviä ehtoja voi eräissä tapauksissa olla syytä arvioida myös elinkeinovapauden kannalta. Nähdäkseni lakiehdotuksen arvioiminen elinkeinovapauden näkökulmasta ei kuitenkaan muuttaisi sitä valtiosääntöoikeudellista arviota, joka lakiehdotuksesta voidaan tehdä jo sananvapaussäännöksen pohjalta.

Säännöksellä verkkotunnuspalvelun tarjoaminen tehtäisiin ilmoituksenvaraiseksi elinkeinotoiminnaksi, mutta siinä myös säänneltäisiin viestintäviraston toimivallasta tietyin edellytyksin antaa huomautuksia tai ääritapauksissa kieltää verkkotunnuspalvelun tarjoajalta verkkotunnushakemusten välittämisen viestintävirastoon.

Säännös ei mielestäni anna aihetta erityisempään huomauttamiseen elinkeinovapauden kannalta. Jonkin verran ongelmallisena voidaan kuitenkin pitää määräystä, jonka mukaan palvelun tarjoajan on noudatettava verkkotunnuksia koskevia kehoituksia tai pyyntöjä. Pyynnöt ja kehotukset eivät ole määritelmän mukaan oikeudellisesti sitovia, mistä syystä niiden noudattaminen ei olisi tarkasti ottaen palvelun tarjoajan oikeudellisena velvollisuutena.

Nyt kuitenkin lakiehdotuksen 3 momentissa säädettäisiin, että 2 momentissa säädettyjen velvoitteiden rikkominen voisi johtaa huomautuksen antamiseen tai jopa verkkotunnushakemusten välittämisen kieltämiseen. Näin ollen pyynnöillä ja kehoituksilla olisi tässä mielessä oikeudellisesti hyvin merkityksellinen luonne.

Nähdäkseni olisikin parempi puhua viestintäviraston määräyksistä ja niiden noudattamisesta 2 momentin 3 kohdassa. Lisäksi edellytyksenä tulee olla, että näillä määräyksillä ei lavenneta tai tiukenneta palvelujen tarjoajien velvollisuuksia siitä, mitä ne ovat jo lain nojalla.

Kaiken kaikkiaan lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Helsingissä 10. päivänä lokakuuta 2002

Tuomas Ojanen

OTT, julkisen Eurooppa-oikeuden professori
Helsingin yliopisto

